

ZNAČENJA GLAGOLA

SMIJATI SE, NASMIJATI SE I NASMIJEŠITI SE

Zrinka Jelaska, Irena Stanić Rašin

Načinske priložne oznake i načinski izrazi u frazemima – stanje uma

Jačina smijeha može se pojačati i izrazima koji upućuju na umno stanje smijača. Moguće ih je razdijeliti u tri skupine: načinski izrazi s pridjevom (*kao ćaknut, kao mahnit, kao blesav* – kao u (19), načinski izrazi s imenicom (*kao budala, kao idiot, kao kreten, kao luđak* – kao u (20)¹³ te priložne oznake načina, načinski priloz *ludo, histerično, mahnito* – kao u (21). Ovisno o kontekstu, sve tri skupine mogu imati i pozitivnu i negativnu konotaciju.¹⁴

- (19) I. Navečer sam tati sjedila u krilu i u čudu gledala kako se on smije nekim smiješnim bebama koje su na kompu izvodile svoje kerefeke: plesale, smijale se *kao ćaknute* i sl.
II. Smijala se *kao mahnita*: „Samo pašteticu, malu, malecku pašte-ticu...“
III. Pričali samo tako svemu i svačemu, smijali se *kao blesavi*.
- (20) I. Na kraju sam gledao Sam u kući i smijao se *kao budala* po stoti puta.
II. Možemo i zanemariti činjenicu da su si nakon toga počeli tepati međusobno i smijati se *ko idioti*.
III. Idem si popit i smijati se *ko kreten*.
IV. Zlobni osmijeh izobličio mu je lijepo lice. Prestrašeno sam gledala kako podiže ruke. Zabacio je glavu i *smijao se kao luđak*.
- (21) I. - Hajde Kate. - osjetila sam njegove ruke na svom trbuhu i počeo me škakljati. -M-makni se.- *luđački sam se smijala*.
II. Furlanica se *smijala histerično* k'o kakva raspojasana frajla kao što ih je glumila uvijek u filmovima.
III. Zavrtio je taj nevidljivi croupier ogromnu roulettu luđačkom brzinom, *smije se mahnito*, i samo čeka čas, da čitavu zemlju baci na rouge ili noir.

U frazemima uz glagol *nasmijati se* moguće je rabiti načinske izraze s pridjevom: *Nasmijao se kao ćaknut/ kao mahnit/ kao blesav*. No, s glagolom *nasmiješiti se* takvi načinski izrazi čudno zvuče, kao u (22), osim ako ne uključuju krajnje iskrivljenu mimiku lica: izvijena, široko otvorena usta, iskešene zube i sl. Stoga se može za-

¹³ Te načinske izraze uz glagol *smijati se* kao dijelove frazema bilježe hrvatski frazeološki rječnici (Matešić, 1982.: 620.; Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2003.: 155.).

¹⁴ Primjeri u (19) i (20) preuzeti su iz HrWaC. Primjer (21)I. preuzet je: Bird56, and Bird56 Follow. TE AMO/1. Sezona/. Wattpad, www.wattpad.com/246883797-te-amo-1-sezona-41-dio.Te amo. Primjer (21)II. preuzet je s Forum.hr, a primjer (21)III. iz Batušićevih Pejzaža i veduta: Batušić, Slavko, Pejzaži i Vedute: Sabrani Putopisi, 1923-1958., Google Books.

ključiti da su u ovim primjerima glagoli *smijati se* i *nasmijati se* značenjski bliži, dok je glagol *nasmiješiti se* udaljeniji, a možda čak i neprihvatljiv.

(22) Nasmiješio se kao ćaknut/kao mahnit/kao blesav.

Kao što je već napomenuto, glagol *smijati se* razlikuje se od ostala dva glagola poglavito u trajanju: *Smijao se/Nasmijao se/Nasmiješio se kao budala, kao idiot, kao kreten, kao luđak*, pa su tako glagoli *smijati se* i *nasmijati se* značenjski bliži, ali vidski par u nekim rečenicama uz auditivnu može pretpostaviti i vizualnu percepciju, npr. *Smijao se/nasmijao se kao budala, kao idiot, kao kreten, kao luđak*.

Prilozi uz glagole *smijati se* i *nasmijati se* daju ovjerene rečenice jer ludilo, histerija i mahnitost odražavaju dugotrajnije stanje uma, dakle pretpostavljaju određeno trajanje. Stoga rečenice **Nasmiješio se luđački/histerično/mahnito* nisu ovjerene.

Rečenice s prilogom *ludo* (prema odrednici 3. Hrvatskoga jezičnoga portala *žarg.* vrlo privlačno, odlično, izvanredno [*ludo smo se zabavljali*]), a vezano s tim i izraz *kao ludi* povezuje se s pozitivnim, u smislu *dobro se zabaviti* (kao u sintagmi *ludo i nezaboravno*), kao u (23).¹⁵

- (23) I. Gostili se klopom i pivom, plesali i smijali se *ludo*.
II. Gdje su oni lijepi dani kad smo trčkarali po putu do škole, smijali se *ko ludi* i jednostavno bili bezbrižna dječica.

Ako glagol nije upotrijebljen u frazemu ili ako uz njega nema priložne oznake načina, pozitivna ili negativna konotacija katkada se određuje prema subjektu, tj. njegovim otprije poznatim osobinama, kao u (24).¹⁶

- (24) I. Kad je vjetar Jaglenca prebacio, nasmija se Jaglenac – pozitivna konotacija
II. Nasmija se baba Poludnica – negativna konotacija

Načinske priložne oznake – dob

Zasebnu skupinu priložnih oznaka čine izrazi koji se odnose na mladenačku dob. Oni mogu označavati iskren, nepokvaren smijeh, katkada i s primjesom nostalgije za neiskvarenošću i nevinošću djetinjstva, kao u (25).¹⁷

- (25) I. Lovio je svoje igrače po terenu, zalijevao ih šampanjcem i smijao se *kao malo dijete*.
II. Važno je samo zaboraviti sve brige i smijati se *poput djeteta*.
III. Ništa, idem ja sada do Irmina stana, gdje ćemo, u izostanku Irme, mi muškarci igrati Playstation i vjerojatno podrigivati, prditi i smijati se tome *kao djeca*.
IV. Posjetili smo i zoološki vrt, u kojem nisam bila od malena, satima razgledavali životinje i smijali se *poput male djece*.

¹⁵ Primjeri preuzeti s HrWaC.

¹⁶ Primjeri preuzeti iz: Ivana Brlić Mažuranić Priče iz davnine, gdje je primjer (24)I. iz priče „Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica“, a primjer (24)II. iz priče „Jagor“, Brlić Mažuranić, Ivana, Priče iz davnine, 31, Elektire.hr: <http://os-goriccan.skole.hr/upload/os-goriccan/images/static3/721/File.pdf>.

¹⁷ Primjeri preuzeti s HrWaC.

- V. Onako opuštene, smijale se *kao šiparice*.
- VI. Pjevali smo i smijali se *kao da imamo 15 godina*.
- VII. Smijali se *poput zaljubljenih tinejdžera*.

U drugim kontekstima, slični izrazi mogu upućivati na neprimjerenost smijeha s obzirom na dob onoga koji se smije, kao u (26):¹⁸

- (26) Smijao se *kao malo dijete* što je zbunilo Mirka, ali i predsjednika UFC-a Dana Whitea.

Smijao se *ko neko balavo derište*, skrivajući rukom da ne vidim kako se smije.

U primjerima (25) i (26) moguće je rabiti i glagole *nasmijati se* i *nasmiješiti se*, uz navedenu razliku u kratkoći, te naglašenijom mimikom lica s glagolom *nasmiješiti se*, kao u (27):

- (27) *nasmijati se/nasmiješiti se* kao malo dijete, poput djeteta, kao djeca, poput male djece, kao šiparice, kao da imamo 15 godina, poput zaljubljenih tinejdžera.

Vremenski prilozi, prijedložni vremenski izrazi i priložne oznake vremena

Vremenski prilozi, prijedložni vremenski izrazi i priložne oznake vremena koje se pojavljuju uz glagol *smijati se* mogu se podijeliti u dvije skupine: oni koji označavaju trajanje (*dugo*, *satima*, *pola noći*, *cijelu noć*, *cijeli dan*, *od jutra do mraka*, *do preksutra*),¹⁹ *cijelo vrijeme*, *neprestano/neprestance*, *konstantno*, *non-stop*, *beskrajno dugo*) i oni koji označavaju učestalost smijanja (*često*, *što više*, *svaki dan*).

Trajanje

U primjerima u (28) uočljiva je svojevrsna gradacija od kraćega do duljega trajanja.²⁰

- (28) I. Film treba pogledati ušuškan u krevetu i smijati se *dugo*.
II. Pričale, smijale se *satima*. Jel mislite da bi bile tako vesele i dobro se provele da smo danas pojele jedan tost i malo svježeg sira?
III. Smijala se *cijelu noć* u društvu dragih prijatelja.
IV. Jučer sam bila prepresretna, samo sam se smijala *cijeli dan*.
V. Pa nije loše biti tako dobro raspoložen, smijati se *od jutra do mraka*.

¹⁸ Primjeri preuzeti s HrWaC.

¹⁹ Primjeri *smijati se od jutra do mraka* i *smijati se do preksutra* frazemi su, ali prijedložni se izrazi u njima mogu opisati kao i u slobodnoj upotrebi.

²⁰ Primjeri (28)I. i (28)IV. preuzeti su iz Montelupo, Filmski Pitt - Montelupo - Blog.hr, blog.dnevnik.hr/montelupo/2009/02/1625907951/filmski-pitt.html, a primjer (28)II. s Forum.hr. Primjer (28)III. je autorski. Primjer (28)VIII. preuzet je iz Begovićeve Gige Barićeve, primjer (28)XII.: Marčić, Radovan, MOJI DANI S BARBIERIJEV: Obožavao Je Raspravljati, Sporili Bismo Se, Recimo, Oko Riže i Rižota. Neprekidno. U Nastavcima, Danima..., Jutarnji.hr, www.jutarnji.hr/dobrahrana/price/moji-dani-s-barbierijem-obozavao-je-raspravljati-sporili-bismo-se-recimo-okorize-i-rizota-neprekidno-u-nastavcima-danima/8472560/, dok su ostali primjeri s HrWaC.

- VI. Prijatelje za ruku, i smijati se *do preksutra*.
- VII. I dok smo mi prepričavali i smijali se *cijelo vrijeme* svakom detalju proživljenom u boksu.
- VIII. Još je nešto govorila, pravo *se* ne sjećam šta i *smijala se neprestano*.
- IX. Konobari bijahu veoma dobre volje, smijahu se *neprestance*.
- X. Bila sam ja na puno super kava, smijali se *konstantno*.
- XI. Nakon 15 dana provedenih na zubarskom stolcu Cigi ima razloga smijati se *non-stop*.
- XII. *Beskrajno* smo se *dugo* smijali.

Učestalost

U primjerima u (29) uočljiva je svojevrsna gradacija od manje do veće učestalosti izražene glagolom *smijati se*.²¹

- (29) I. Grickali su kokice, smijali se *svako malo*.
- II. Budući da sam jako duhovit, smijala se *često*.
- III. Osmijeh je važan, potrebno je smijati se *što češće*, ali to je ipak malo teže ako pritom ne možemo pokazati zdrave zube.
- IV. Postavite vrlo ozbiljan cilj – smijati se *svaki dan*.

Količinski prilozi i priložne oznake

Raščlamba priloga i priložnih oznaka *nedovoljno*, *premalo*, *malo manje*, *malo*, *puno*, *mnogo*, *malo više*, *još više* i *što više* pokazala je da pozitivna ili negativna konotacija ovisi o kontekstu, a ovjerenost o trajanju. Negativna konotacija potvrđena je u primjerima od (30) do (34), u kojima se podrazumijeva idealna količina smijanja odnosno smijeha koja zbog nekog razloga nije zadovoljena. U (30) prijekor zbog previše smijanja uključuje pretjerivanje, a iz druge rečenice jasno je i zašto – smijač je ostavio loš utisak.²²

- (30) Mogao si se *malo manje* smijati večeras. Svi su mislili da si pijan.

Nedostatak smijeha, gledajući na smijanje i smijeh kao na zdravlje ili optimistični pogled na život, vidljivo je u (31).²³ Uz to, suprotstavljanje smijeha i plača, kao u (31) III., pretpostavlja i tugu, osjećaje oprječne „razdraganosti, radosti, veselju i sreći“.

- (31) I. Poznato je da se prosječni suvremeni zapadnjak *nedovoljno smije*.
- II. *Premalo* se smiješ; što te muči?

²¹ Primjer (29)I. preuzet je s HrWaC, primjer (29)II.: Forum.hr; primjer (29)III. iz Sara, Obitelj, Savjetnica, www.savjetnica.com/zdravi-zubi-sto-treba-izbjegavati/, primjer (30)IV.: Smijeh je najbolji lijek – zdravlje žena, Raspberry.hr. cosmomarietta.info/290-laughter-is-the-best-medicine.html, pristup 20. lipnja, 2019.

²² Primjer je autorski.

²³ Primjer (31)I. preuzet je: Godišnji Odmor Kao Okidač Bolesti, Tportal.hr, www.tportal.hr/lifestyle/clanak/godisnji-odmor-kao-okidac-bolesti-20090811. Google Search, Google, a ostali su primjeri autorski.

III. Smiješ se *malo*, a plačeš puno.

IV. Trebaš se *malo više* smijati.

S priložima *puno* i *mного* smijanje ima pozitivnu konotaciju, u značenju smijeha kao zdravlja ili optimističnoga pogleda na život, kao u (32).²⁴

(32) I. Današnji citat: Smijati se često i *puno*.

II. Što je uspjeh? Smijati se često i *mного*.

Priložna oznaka *još više* može imati pozitivnu i negativnu konotaciju. Dok je u (33) I.²⁵ priložna oznaka *još više* pozitivna jer pretpostavlja još veću količinu sretnih osjećaja, u (33)II.²⁶ slučaj je obrnut, tj. konotacija je negativna jer je riječ o sadističkomu smijehu.

(33) I. A na ljeto ću uživati u svom uspjehu i izlaziti i *smijati se još više*.

II. Psić je bolno cvilio, a on se *još više* smijao.

Priložna oznaka *što više* ima pozitivnu konotaciju jer pretpostavlja dobrobit smijanja u kontekstu životnoga optimizma, kao u (34).²⁷

34) Odlučila sam smijati se *što više*.

S priložima i izrazima *malo*, *malo više*, *malo manje*, *još više*, *još manje* glagol *nasmijati se* blisko značan je glagolu *nasmiješiti se* te podrazumijeva kratkoću i intenzitet, kao u (36).²⁸ Potvrda za to dobit će se ako se glagol *nasmiješiti se* zamijeni blisko značnim glagolom *osmjehnuti se*, primjerice u kontekstu fotografiranja, kao u (37).

(35) „Hej.“ – pozdravila sam uz slabašan osmijeh. Nasmij se *malo više*. Izgledaš kao da si umrla.

(36) I. nasmij se, nasmiješi se, osmjehni se malo, malo više, malo manje, još više, još manje

II. nedovoljno, premalo ste se nasmijali, nasmiješili, osmjehnuli

Dok se u rečenicama s glagolom *nasmijati se*, u značenju „puno se smijati“, koje podrazumijeva trajanje, mogu upotrijebiti prilozi *puno* i *mного*, kao u (37)I., rečenice s glagolom *nasmiješiti se* ili *osmjehnuti se*, koji ne uključuje trajanje, to nije moguće, kao što je vidljivo u (37)II. Iako je potvrda za izraze u (37)I. pronađena na mreži, isto se, možda s većim stupnjem ovjerenosti, može izraziti priložnom česticom „baš“, kao u izrazu „baš smo se nasmijali“, koji na mreži ima više od 2000 potvrda, za razliku od izraza „puno smo se nasmijali“ sa 650 potvrda ili „mного smo se nasmijali“ s osam potvrda.

²⁴ Primjeri su s HrWaC.

²⁵ Primjer iz Anime et al. Projekt vitkost i ljepota!!! (Stranica 3) – Forum, Coolinarika, www.coolinarika.com/forum/zdravlje/dijete-i-mrsavljenje/55021/?page=3.

²⁶ Primjer je autorski.

²⁷ Primjer s HrWac.

²⁸ Primjer iz Paradajz149, New Life, Different Me, Wattpad, www.wattpad.com/355936401-new-life-different-me-again.

- (37) I. Puno, mnogo smo se nasmijali
II. *puno, mnogo si se nasmiješio/ osmjehnuo

Smijati se, nasmijati se, nasmiješiti se u frazemima

Prilog *svisoka* i prijedložni izraz *iza leđa* u frazemima imaju negativnu konotaciju, kao što pokazuju primjeri u (38). Iako ostali primjeri u (38) imaju negativnu konotaciju, s ostalim priložnim oznakama pozitivna i negativna konotacija ovisе o kontekstu, pa se, na primjer, možemo nekomu *nasmijati iz prikrajka* kao izraz simpatije ili se *nasmiješiti sa strane* kao izraz prikrivene podrške.

- (38) I. Smijao se *svisoka* kao pravi baja.
II. Ovako može šeretski mijesiti rukama i skupljati poene a smijati se glupom narodu *iza leđa*.
III. Naime, stekla sam dojam da mu je poseban gušt tjerat cure da rade i smijati se *iz prikrajka*.
IV. Puno je ljepše napraviti jedan ovakav hoax i smijati se *sa strane* i gledati kako čovjek može ispasti glup.

Dijelovi tijela, poglavito srce i pluća, često prate iskren, glasan smijeh, kao u (39).²⁹

- (39) I. Pile smo koktele, jele meksičke specijalitete i smijale se *od srca*.
II. Upoznati duhovite ljude i smijati se *od svega srca*.
III. Smijala se od srca i *punim plućima*.
IV. Smijala se *iz dna utrobe*.

Padežni i prijedložni izrazi *u duši*, *od srca*, *od svega srca*, *punim plućima*, *od uha do uha*, *iz dna utrobe* mogu stajati i uz glagol *nasmijati se* u frazemima. Nadalje, *nasmiješiti se* može *od srca*, *od svega srca*, što znači *iskreno*, *do mile volje* (Matešić, 1982.: 635.), no ne može se *nasmiješiti punim plućima* niti *iz dna utrobe*, zbog već spomenutoga razloga. Naime, *nasmiješiti se*, *osmjehnuti se* podrazumijeva osmijeh: „Izraz na licu kada se usne blago izvijaju, odaje dobro raspoloženje, veselje i sl. (*prijateljski osmijeh*)“ (Hrvatski jezični portal),³⁰ koji se ne očituje glasom, već samo mimikom lica. Prijedložnim izrazom *u duši* može se označiti smijeh uzrokovan osjećajem sreće i zadovoljstva (pogotovo u izrazima *srce/ duša zaigra/ zatreperi od radosti i sl.*), kao u (40),³¹ ali i potrebom prikrivanja, pa katkada ima i negativnu konotaciju, kao u (41).³²

²⁹ Primjeri (39)I. i (39)II. preuzeti su s Blog.dnevnik.hr, a primjeri (39)III. i (39)IV.: Plahuta, Marko, Iskalnik Kontekstno Podobnih Besed v Slovenščini, Hrvaščini in Srbščini, Kontekst.io, www.kontekst.io/.

³⁰ Hrvatski jezični portal, hjp.znanje.hr/index.php?show=search.

³¹ Nikola Šop, Šum pšenice, Pjesme siromašnog sina, <https://books.google.com>.

³² August Šenoa, Zlatarovo zlato, http://www.orlovac.eu/knjige/zz_senoa.pdf.

(40) Vrijedni domaćin kroz otvoren prozor sluša / Šumor klasja i smije se *u duši*.

(41) Vjeruj mi, vaša milosti, i ja sam se toj vragoliji kruto veselio i smijao se *u duši*, kako će gospodičić Pavao naći prazan golubinjak a neće znati za torca.

Sretan i širok smijeh može se vidjeti *od uha do uha* (*smijati se veselo*, Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2003.: 323.) i gotovo uvijek ima pozitivnu konotaciju, kao u (42).³³

(42) Činilo se kao da je na sedmom nebu; smijala se *od uha do uha*.

Glagol *nasmijati se* može se rabiti i s vidljivim (*nasmiju mu se brkovi, oči, usta*) i s nevidljivim dijelovima tijela (*nasmije mu se srce, duša*). S glagolom *nasmiješiti se*, iz navedenih razloga, tj. njegove mimičke prirode, moguće je rabiti samo vidljive dijelove tijela (*nasmiješe mu se brkovi, oči, usta*). Kada se kome (*na*)*smiješi brk*, to znači da on odaje, pokazuje zadovoljstvo (Matešić, 1982.: 45.). *Nasmijati se* može i *u duši* i *od uha od uha*, no *nasmiješiti se* samo *od uha do uha*, što je još jedna potvrda da se glagol *nasmiješiti se* ostvaruje i doživljava isključivo vizualno.

Smijati se možemo i brkovima, očima, ustima, srcem, dušom te cijelim tijelom, kao u (43).³⁴ Frazem *brkovi se (komu) smiju* implicira smijeh od dragosti koji se ne želi pokazati otvoreno; *smijati se ispod brka* znači smijati se krišom, podmuklo (Matešić, 1982.: 45.; Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2003.: 33.), a *smijati se komu u brk* otvoreno se ili drsko smijati komu u lice ili oči (Matešić, 1982.: 45.).

(43) I. Svekru se *brkovi* smiju: 'Biće ove godine svatova'.

II. A Kosjenki sve poigravaju od radosti male nožice i smiju joj se *oči i ustašca*, što se našla u društvu, kojemu se mili ono, što se i njoj mili.

III. Mnogo sam plakala, mnogo trpjela, ali *srce mi se smijalo*, ta trpjela sam za Pavla, za Pavlovu ljubav.

IV. Tomislav je vrhunski pivač sa jednim velikim srcem i koliko god mu glas grub bio toliko se još može čuti ono da *duša* mu se smije dok piva.

Frazem *smijati se na sva usta*, i to s pozitivnom i negativnom konotacijom, nalazi se u dva rječnika. I HER i Veliki Anić navode pod 1. „jako se smijati, smijati se od srca, grohotom, vrlo srdačno i glasno se smijati“, a pod 2. „glasno se rugati kome (smijehom), uživati u tome što se tko osramotio ili što je postao smiješan, rugati se, naslađivati se“.

³³ Lara Pavlica, Outsider, Wattpad, www.wattpad.com/43240993-outsider-hrvatska-verzija.

³⁴ Primjer (43)I.: Studioseven, Vezena Jajca Za Pravoga Momka | Arhiv Tekstova | Hrvatska Riječ, Hrvatska Riječ, www.hrvatskarijec.rs/vijest/A22656/Vezena-jajca-za--pravoga-momka. Tportal.hr, <http://www.tportal.hr>. Primjer (43)II. preuzet je: Ivana Brlić Mažuranić, Regoč, Priče iz davnine, 31, Elektire.hr <http://os-gorican.skole.hr/upload/os-gorican/images/static3/721/File/.pdf>; primjer (43)III. iz August Šenoa, Zlatarovo zlato, a primjer (44)IV. iz Hit Tjedna - Goran Karan i Tomislav Bralić, Hrvatska Radiotelevizija, 31 Dec. 2012, glazba.hrt.hr/195692/hit-tjedna-goran-karan-i-tomislav-bralic.

³⁵ Kostjuk, Aleksandar, IOX, IOX by Aleksandar Kostjuk – HTML Preview, IOX by Aleksandar Kostjuk - HTML Preview, Page 1, www.free-ebooks.net/international/IOX/html.

Frazem *sebi u bradu* „neupadljivo se smijati, podsmjehivati se, podsmjehnuti se“ (Matešić, 1982.: 39.) povlači pomalo negativnu konotaciju prigušenoga, potajnoga smijeha i blage podrugljivosti, kao u (44).³⁵ Značenjski je blizak ovomu izrazu prilog *potajno*, kao u (45).³⁶

- (44) Smijao se *sebi u bradu*. „Jako smiješno,“ odvrati mu mer, „hoćete li u borbi napadati svojim oružjem ili ćete neprijatelja jednostavno na brzinu zatući svojom jezičinom?“
- (45) Velikaši se uzbuniše, manje plemstvo smijaše se *potajno*, seljaci uzdahnuše, ban Drašković slegnu ramenima, sav se je svijet čudio da još na svijetu pravde ima.

Frazem *smijati se na sva usta*, i to s pozitivnom i negativnom konotacijom, nalazi se u dvama rječnicima. I HER i Veliki Anić navode pod 1. „jako se smijati, smijati se od srca, grohotom, vrlo srdačno i glasno se smijati“, a pod 2. „glasno se rugati kome (smijehom), uživati u tome što se tko osramotio ili što je postao smiješan, rugati se, naslađivati se“.

Primjeri s frazemima *do suza*, *do besvijesti*, *do mile volje* čine posebnu skupinu, negdje između načinskih (*do suza*, *do besvijesti*) i vremenskih ili količinskih (*do mile volje*) priloga i dijelova tijela (suze su povezane s očima, a svijest s mozgom). *Smijati se do suza*, *do besvijesti* podrazumijeva veći intenzitet, tj. „jako, duboko“ se smijati (Matešić, 1982.: 662.) kao u (46), a *smijati se do mile volje* duže trajanje, tj. „dokle se hoće ili želi, koliko je komu volja“ (Matešić, 1982.: 752.), kao u (47).³⁷

- (46) I. Ha-ha-ha-ha-ha, dobra šala, dobra šala – smijao se *gotovo do suza* udarajući se rukom po koljenu.
- II. Uživali smo u izvrsnoj predstavi, smijali se *do suza* i kući ponijeli pregršt lijepih osjećaja.
- III. Onda bi nas dvije znale pogađati koja je koji lik iz serije i smijati se *do besvijesti* tim fejk DG natikačama s perjem i Birkin torbama.
- (47) Kad bi mogli vrijeme pretvoriti u vječnost, sjesti negdje i pričati i smijati se *do mile volje*.

Dok se glagoli *smijati se* i *nasmijati se* u ovim primjerima odgovaraju odrednici „puno, dugo se smijati“, s glagolom *nasmiješiti se*, s obzirom na kratkoću, to nije moguće.

Predmet smijeha

Drugo značenje glagola *smijati se*, u navedenim je rječnicima pod natuknicom 2 ili b, a odnosi se na glagol s neizravnim objektom u negativnome značenju *smijati*

³⁶ A. Šenoa, Seljačka buna, Seljačka Buna/XIX – Wikizvor, hr.wikisource.org/wiki/Selja%C4%8Dka_buna/XIX.

³⁷ Primjer (46)I. preuzet je: Seks ili Nova Godina, Seks Ili Nova Godina? - ČOVJEK-VADIČEP SREČE ŽENU-RIBU - Blog.hr, blog.dnevnik.hr/babl/2015/04/1626134078/seks-ili-nova-godina.html; primjeri (46)II. i (46)III.: Kontekst.io, a (47) s rtl.hr.

se komu/čemu, *rugati se* ili s izravnim objektom *ismijavati koga ili što*, kao u (48).³⁸ Slično se značenje postiže i frazemom *smijati se na tuđi račun*, kao u (49).³⁹

- (48) Isto tako, objasniti djetetu da nije lijepo smijati se *tuđoj nesreći*, da se nikada ne smije ismijavati osobu koja pati zbog fizičke boli, tuge ili nekog tjelesnog nedostatka.
(49) Lako je smijati se *na tuđi račun*.

Iako i sama odrednica, a i navedeni primjeri, navode na zaključak da je konotacija negativna, tomu nije uvijek tako, kao što pokazuju sljedeći primjeri. U prvim se neizravni objekt odnosi na subjekt, s većom ili manjom primjesom humora, kao u (50).⁴⁰

- (50) I. Miješao sam gumastim kukovima i smijao se *samom sebi*; retardirani Elvis na rave partyju.
II. Najveći smisao za humor imaju oni koji su sposobni i spremni smijati se *na svoj račun*.
III. Smijati se *vlastitij tragikomičnosti* mogu samo najveći, oni koji su nadišli sram koji propisuje primitivnost ustrašenih dogmatika.

U rečenicama u kojima je smijeh usmjeren prema nekome ili nečemu negativnomu, rezultat je pozitivan, u značenju „ustrajati unatoč tome“, kao u (51). Katkada sam kontekst pokazuje da je konotacija pozitivna, kao u (52).⁴¹

- (51) I. Smijao se *licemjerima, prijetvornima, pomodarima, ljudskoj gluposti, banalnosti*.
II. Samo ćeš tako izaći na svjetlo i smijati se *nemoći svih onih koji te žele zaustaviti na putu pravедnosti*.
(52) Ali prava je istina da smo se u večernjim satima sestra i ja našle s bratićem i cugale, plesale, smijale se *svemu i svačemu*.

Obje konotacije moguće su i u frazemima s prijedložnim izrazima *u lice*, *u brk*. Pozitivna konotacija vidljiva je u frazemu *smijati se smrti u lice* (53), u smislu „unatoč nevolji, opasnosti“, a negativna, u smislu „bezobrazno“, u (54).⁴²

³⁸ Vrijeme je za smijeh, Roditelji.hr, 24 Feb. 2016, www.roditelji.hr/obitelj/zdravlje/1216-vrijeme-je-za-smijeh/.

³⁹ Primjer je autorski.

⁴⁰ Primjer (50)I. preuzet je iz Ja, Raver – *** HUCOVI ZAPISI *** - Blog.hr, blog.dnevnik.hr/huc/2012/11/1631225720/jaraver.html; primjer (50)II. je s Googla, a primjer (50)III. iz Astrozmaj, www.astrozmaj.com/system/izborposla/moj_ugao/razmisljam/mozemolise.html.

⁴¹ Primjer (51)I. preuzet je iz Volite se, ljudožderi (Priča o Tomi Bebiću), a (51)II. iz knjige Tomislava Ivančića Tako je malo potrebno. Primjer (52) preuzet je: Nepodnošljiva Lakoća Blogiranja, Evo Me Doma - Nepodnošljiva Lakoća Blogiranja - Blog.hr, blog.dnevnik.hr/svakodnevnoblogiranje/2007/07/1622967761/evo-me-doma.html.

⁴² Primjer (53)I. preuzet je s HrWac, a primjer (53)II. iz Zora Bjelousov, Petra Kurtela: Vintage Je Moj Omiljeni Stil!. Femina Online Magazine, 25 May 2012, www.femina.hr/clanak/index/t/7/c/2891/se/slavni_petra-kurtela---vintage-je-moj-omiljeni-stil. Primjer (54)I. preuzet je: Vulgarne Grupe Na Facebooku, Županjac.net, 10 Mar. 2018, zupanjac.net/vulgarne-grupe-na-facebooku. Primjer (54)II. s 24sata.hr: <https://www.24sata.hr/news/>.

- (53) I. Umrijeti za to i smijati se *smrti u lice*.
II. Kroz probleme koji nas muče neumorno smo provlačile humor, smijale se *u brk svim svojim ženskim problemima*.
- (54) I. Užasan je osjećaj kada upiru prstom u tebe i smiju ti se *u lice*.
II. Nisam za osvetu, ali ovo je previše, ovo je degutantno, ovo je sramotno za sve nas, i dosta je on nas guzio i smijao se *u brk*.

Zaključak

Usporedba *smijati se*, *nasmijati se* i *nasmiješiti se* u ovome radu tek je mali doprinos razumijevanju međusobnih odnosa navedenih glagola. Rezultat provedene analize doveo je do nekoliko zaključaka. Prvo, sinonim glagola *nasmijati se* ne može biti glagol *osmjehnuti se*, koji je, zbog kratkoće i izostanka zvuka, značenjski mnogo bliži glagolu *nasmiješiti se*. Drugo, točnija odrednica glagola *nasmijati se* prema dosadašnjima bi se mogla ostvariti dodatkom priloga *kratko* i pridjeva *kratak* („kratko se smijati“, „udariti u kratak smijeh“) kako bi se odredilo razlikovno trajanje, tj. njegov početak i kraj. Treće, bilo bi potrebno u rječničkim odrednicama dodati i pozitivnu konotaciju izrazu *smijati se komu ili čemu*, koja se u pregledanim rječnicima navodi samo u negativnome značenju „podsmjehivati se, ismijavati, izrugivati se, podrugivati se“, jer je analiza pokazala i postojanje važne pozitivne konotacije „ustrajati nevoljama unatoč“.

Literatura

- Anić, Vladimir, 1994., Rječnik hrvatskoga jezika, Zagreb, NL
- Anić, Vladimir, 2003., Veliki rječnik hrvatskoga jezika, Zagreb, NL
- Babić, Stjepan, 1991., Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku, Zagreb, Globus
- Babić, Stjepan i sur., 1991., Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika, Nacrti za gramatiku. Zagreb, HAZU i Globus
- Birtić, Matea i dr., 2012., Školski rječnik hrvatskoga jezika, Zagreb, ŠK
- Ham, Sanda, 2002., Školska gramatika hrvatskoga jezika, Zagreb, ŠK
- Kovačević, Barbara, 2012., Hrvatski somatski frazemi, Zagreb, IHJJ
- Matasović, Ranko i dr., 2003., Hrvatski enciklopedijski rječnik, Zagreb, NL
- Matešić, Josip, 1982., Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, Zagreb, ŠK
- Menac, Antica; Fink-Arsovski, Željka; Venturin, Radomir, 2003., Hrvatski frazeološki rječnik, Zagreb, Naklada Ljevak
- Jelaska, Zrinka; Cvikić, Lidija; Novak, Jasna, 2001., Rječnici hrvatskoga kao stranoga jezika, Filologija, god. 36./37., str. 235. – 246.
- Jelaska, Zrinka, 2007., Načela određivanja sinonima. U Mojsieva-Guševa, Jasmina; Erofeeva, Tamara; Knap, Žiga; Kovač, Zvonko (ur.), Filološki studij – Filologičke zametke – Filološke pripombe – Filološki studij, Skopje – Perm – Ljubljana – Zagreb, Sveučilište Sv. Ćirila i Metoda, Skoplje, str. 209. – 220.
- Jelaska, Zrinka, 2008., Ljubiš li me? Ti znaš da te volim, Babićev zbornik, Slavonski Brod, Ogranak MH

Jojić, Ljiljana, ur., 2015., Veliki rječnik hrvatskoga standardnoga jezika, Zagreb, ŠK Raguž, Dragutin, 1997., Praktična hrvatska gramatika, Zagreb, Medicinska naklada Šonje, Jure, ur., 2000., Rječnik hrvatskoga jezika, Zagreb, LZ „Miroslav Krleža“ i ŠK Žic-Fuchs, Milena, 1991., Znanje o jeziku i znanje o svijetu: semantička analiza glagola kretanja u engleskom jeziku, Zagreb, Sol

Sažetak

Zrinka Jelaska, Filozofski fakultet, Zagreb

Irena Stanić Rašin, Arlington, MA, USA

UDK 81'37:81'367'373, izvorni znanstveni rad

primljen 16. srpnja 2020., prihvaćen za tisak 14. siječnja 2021.

The Meanings of the Verbs *smijati se* (to laugh), *nasmijati se* (to burst out laughing or to have a good laugh) and *nasmiješiti se* (to smile)

This paper analyzes the degrees of closeness, similarity, and difference between three Croatian verbs with the stem *smij*: *smijati se*, *nasmijati se* and *nasmiješiti se*. After a review of their dictionary definitions, the verbs were analyzed: 1) through a prism of positive and negative connotations, with adverbial phrases and comparisons of manner (including mental state and age), time adverbs and adverbial phrases (duration and frequency), adverbs and adverbial phrases of quantity, 2) in syntagmas with body parts, place adverbs and adverbial phrases, and with a direct object. The analysis shows that, in the dictionary-defined meaning contexts, the verbs *nasmijati se* and *nasmiješiti se* range from similar to distinct in meaning in relation to their parent-verb *smijati se*. The verbs *nasmijati se* and *nasmiješiti se* in certain contexts show a greater degree of similarity in meaning from the perspective of time duration. However, in other contexts, they are less similar due to differences in their audio-visual perception: the verb *nasmiješiti se* lacks auditory manifestation and perception and therefore allows only for visual perception. The paper points to a need for a finer dictionary differentiation between the verbs *smijati se* and *nasmijati se*, which would include the shortness of duration. Another suggestion is to add a positive meaning in specific contexts of the verb *smijati se* in a phrase with the indirect object; *smijati se komu, čemu* (to laugh at someone, something), in addition to negative meaning of these expressions.

Keywords: synonyms, Croatian language, verbs *smijati se* 'laugh, impf.', *nasmijati se* 'burst out laughing, pf. or have a good laugh, impf.' *nasmiješiti se* 'smile', dictionary definitions